

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Jenny Ashcroft
BENEATH A BURNING SKY

Copyright © Jenny Ashcroft 2016

Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02016-8

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Dženi Eškroft

KAD
KAŽEMO
ZBOGOM

Prevela Ljiljana Petrović Vesković

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2017.

Za Meta, Moli i Džonu

Aleksandrija, centar grada, 30. jun 1891.

Pokušala je da se uhvati za zid, za neki komad nameštaja, bilo šta što bi zaustavilo pad. Ali nije bilo ničeg pa je nastavila da propada sve dok kolenima nije tresnula na drveni pod, prekriven debelim naslagama prašine. Odgurnula se šakama, okrenula glavu levo pa desno, dezorijentisana zbog brzine kojom se sve odigralo, škiljeći. Ali posle jarkog sunca koje je pržilo napolju, u toj plutajućoj tmini nije mogla da razabere ništa, osim treperave igre svetlosti i senke.

Počela je da vrišti. Nečija ruka joj zapuši usta, tako snažno i grubo da je momentalno utihnula. Neki muškarci banuše u sobu. Trojica njih. U stvari, četvorica. Disala je brzo i plitko, kroz nos. U vazduhu se osećao zadah znojia i belog luka, sa blagom primesom hašiša. Spolja su dopirali prigušeni ulični zvuci: bat konjskih kopita, tandrkanje tramvaja. Muškarci oko nje govorili su na arapskom, staloženim glasom. Još više ju je uplašilo to što su zvučali tako kontrolisano.

Šaka koja joj je ležala preko usta skliznu u stranu.

„Šta hoćete?“ Glas joj je bio previše visok, previše napet, neprirodno engleski. „Hoću napolje. Pustite me da idem.“ Žmirkala je, pokušavajući da se navikne na tamu. Soba je bila skoro prazna: samo gomila drvenih gajbi u jednom uglu i sto sa staklenim flašama u drugom. Muškarci su bili odeveni u tradicionalne bele odore. Lica su im bila sakrivena obmotanim platnom.

Spolja se čuo odjek koraka koji su marširali preko kaldrme; škripa koja je podsećala na kotrljanje ručnih kolica. Otvorila je usta, ponovo zavrištavši, dozivajući pomoć. Muškarac koji je stajao ispred nje obori pogled. Oči su mu bile mračne i prazne. Skoro kao da se dosađivao. Zavrteo je glavom i krenuo rukom ka platnu koje je nosio preko lica. Shvativši njegovu nameru, mahnitno se izvila u stranu. „Ne. Ne, ne, ne.“ Pokušala je da ustane, ali nečije

šake gurnuše je nazad, a drugi par ruku nabi joj znojavu, prljavu krpu u usta. Počela je da se guši dok su joj oko lica obmotavali dodatne slojeve platna.

Jedva dišući, dok su joj suze lile niz obraze, osvrnula se ka vratima. Beličasti snopovi svetlosti dopirali su kroz pukotine. Ulica Šerifa Paše, sa svojom vrevom i bukom, bila je samo nekoliko trenutaka hoda odatle. Naglo se izvila, pokušavši da se otrgne, ali je odmah bila pribijena uz pod. Haljina se raširila oko nje. Glava joj je pucala od bola. *Zašto mi ovo radite?*, zavrištala je, ali se kroz platno čulo samo prigušeno ječanje.

Pomislila je na sestru koja je ostala napolju, na užurbanoj ulici. Možda je već stigla do restorana *Drejkot*. Zajedno sa onim vojnikom, Fadilom. Da li je on znao? Da li će doći? Potom je pomislila na dom, na sve koji su je čekali. Pogotovo na njega. Da li će *on* osetiti da se nalazi u nevolji? Oh bože, nemoguće da je tu. Nemoguće da se ovo stvarno dešava.

Jedan od muškaraca krenu ka sredini sobe. Otvorio je podna vratanca. Grozni mirisi pokuljaše naviše. Osetila je kako je vuku. Počela je da odmahuje glavom, da se otima. Ali uzalud. Stigli su do rupe u podu. Videvši kamene stepenice koje su se gubile u crnilu, ukopala se u mestu i počela da mlatara rukama, ispunjena novim užasom. *Gde ste?* To pitanje, upućeno njenoj sestri i Fadilu, vrištalo joj je u umu. *Zašto ne dolazite?*

Prvi muškarac nestao je ispod poda. Zgrabio ju je za čizme i povukao je za sobom. Drugi joj je pribio ruke uz bokove i pogurao je. Dok su je spuštali dole, i dok joj se telo nemoćno uvijalo zapinjući o hrapave cigle, ostali krenuše za njima.

Pronađite me. Podna vrata se zatvoriše nad njom. *Molim vas, molim vas. Pronađite me.*

RANIJE

PRVO POGLAVLJE

Ramla, Aleksandrija, mart 1891.

Olivija je gledala preko zaliva. Graške znoja rosile su joj čelo, slivale se niz kičmu. Dugi kupaći kostim prijanjao joj je uz kožu. Bilo je užasno vruće za mesec mart. Svi su to govorili. *Znači, nisi ponela zavičajnu klimu sa sobom?* (Doista, kako bi mogla da je ponese?) Mada je bilo tek nešto posle devet, zvezda je već upekla. Mislila je da se nikad neće navići na tu vrućinu, posle engleskih ledenih zima i razočaravajućih leta. Razgibala je napeta ramena. Vuneni kostim se pomerao zajedno sa njima, preko modrica, bolno se tarući o posekotine na njenoj koži. Stisnula je zube, ne dopustivši sebi da se trzne.

Nikad se nije trzala.

Sredozemno more zapljuskivalo je stene ispod nje: tirkizni prekrivač koji se pružao sve do horizonta, čineći da dom deluje tako daleko. Oko isturenog rta, u pravcu grada, čamci su poskakivali na vodi, punih jedara, noseći ribare koji su hitali na aleksandrijske jutarnje tržnice, gde su ih čekali parni vozovi i magareće zaprege koje će njihov ulov preneti do Kaira, Luksora i ostalih pustinskih gradova. Voda je blistala poput zlata, posuta tačkicama svetlosti, prizivajući Oliviju da joj se prepusti.

Osvrnula se ka kući. Alister, muškarac za koga se nedavno udala, stajao je na verandi, spreman za kancelariju, obučen u trodelno odelo, brutalno elegantnog lica, belog kao ograda koja se pružala oko njega. U ruci je držao tacnu sa šoljom, natenane ispijajući jutarnji čaj: uvezeno cejlonsko lišće, malo mleka iz keramičke posude u obliku krave, pola ravne kašičice šećera. („Ravne, Olivija, ne vršne. *Ravne.*“) Pogled mu je bio prikovan za nju. Uvek je gledao u nju.

Zakoračila je u more. Osetila je, pre nego videla, kako Alister zastaje na pola gutljaja i kako šolja sa prvoklasnim cejlonskim čajem lebdi u vazduhu. Odbacila se unapred i zadržala dah dok su joj zagrejan vazduh i hladna voda prodirali kroz odeću, kao melem za njenu izgarajuću kožu. Zaronila

je dublje, osetivši kako joj se pluća šire do granice rasprsnuća. Na jedan blaženi trenutak, ostala je potopljena, nevidljiva.

Izronila je na površinu boreći se za dah i snažnim zamasa zaplivala ka moru. Bila je samouverena plivačica jer je tu veštinu savladala još kao dete u moreuzu Solent, zahvaljujući jutarnjem potapanju u ledenu vodu na kome je insistirala nastojnica njenog internata. (*To je odlično za vašu konstituciju, devojke. I za vaše obesne duše.*) Razdaljina između nje i obale brzo je rasla. Tek kad su ruke odbile da je nose dalje, okrenula se na leđa i prepustila se plutanju. Povremeno bi okrenula glavu ka kući i zažmirkala, pokušavajući da razabere Alisterovu uštogljenju siluetu, zamišljajući kako mu očni živac poskakuje, kao uvek kad se iznervira.

To je već preraslo u svojevrstu rutinu. Dolazila je u taj zaliv u dnu njihovog vrta svakog jutra još otkako ju je Alister pre tri nedelje doveo u Aleksandriju. Sama činjenica da je Alister mrzeo što je to radila („Neću se ponižavati da te pred slugama izvlačim iz vode, ali tebi je mesto u kući, pored mene. To praćakanje u moru ne priliči jednoj dami. Koža ti postaje tamna kao kod ovdašnjih ljudi...“) predstavljala je dovoljan razlog da nastavi s tim. Naravno, kad bi pala noć, on bi je naterao da plati za to. Prvo rečima („Šta se dešava u tvojoj glavi, Olivija? Zar nisam bio dovoljno jasan?“), a potom i na druge načine. Ali ona nije bila tako naivna da poveruje da će, ako ona prestane, i on prestati. Alister je pronalazio sve moguće razloge da je kazni, još od onog turobnog zimskog dana pre dva meseca kad je konačno popustila, kad je odustala od beznadežne potrage za alternativnim rešenjem i udala se za njega. Naravno, problem nije bio u tome što je tog dana preplivala zamrznutu Temzu. Ne, ono što joj je te noći uzeo za greh bilo je njeno melanholično držanje tokom venčanja. Sledeći razlog bila je odeća koju je spakovala u svoj kofer uoči plovidbe za Aleksandriju (totalno neprikladna i predebeli, za ime božje; zar nije slušala šta joj je rekao, zar nije), potom njen smeh kad je brodski kapetan ispričao vic tokom večere (da bude iskrena, prilično koketan smeh), i tako dalje.

Zatvorila je oči, potisnuvši sećanja. Plutala je na površini, raspuštene natopljene kose. Voda je prigušivala sve zvuke. U ušima je čula samo ritam vlastitog disanja. Sunce se popelo na nebu. Po zategnutoj koži, znala je da su na obrazima počele da joj se pojavljuju pege. Ispustila je ozlojeđen uzdah, svesna da će njena služavka insistirati da tokom narednih večeri te pege premazuje limunovim sokom.

Ponovo se osvrnula ka terasi. Primitivši da Alister više nije tamo, polako je izbacila vazduh. Sačekala je još nekoliko minuta, da se uveri da je stvarno otišao na posao, u sedište svoje izvozne firme, a potom zaplivala nazad ka

Kad kažemo zbogom

obali. Dok je zamahivala kroz meke talase koji su se mreškali, morena nesrećom koja je pritiskala iznutra, tešila se pomišlju da će joj njena starija sestra, Klara, uskoro doći u posetu. Klara je svakog jutra dolazila kočijom od svoje kuće, koja se nalazila malo dalje uz obalu. Ponekad je bila sama, ali češće u društvu svojih sinova, Ralfa i malenog Gasa. Oliviji bi nešto zaigralo u grudima kad god bi ih videla, sve zajedno. Naročito Klaru. Ponovo stvarnu i opipljivu. Konačno. Petnaest predugih godina, još otkako su nakon smrti roditelja morale da napuste svoj dom u Kairu i da se presele u Englesku, njih dve su bile razdvojene. Među njima nije bilo nikakve komunikacije. Njihova baba se pobrinula za to. Nijedno pismo, nijedna reč. Olivija nije znala čak ni da je Klara ponovo živela u Egiptu, zemlji u kojoj su obe rođene, sve dok Alister nije banuo pred njen londonski prag da joj to saopšti. Klara je u to vreme za nju bila tek nešto više od senke. U njenoj duši obitavala je samo tupa bolna spoznaja da je negde u belom svetu imala sestru, ali bez bilo kakvog nagoveštaja gde bi mogla da je pronađe. I sećanje, jedno jedino, na dan kad ih je njihova baba – puna mržnje prema njihovoj pokojnoj majci i čvrsto rešena da joj se osveti, kao da smrt nije bila dovoljna – otrgla jednu od druge: ledeno januarsko jutro u pristaništu u Tajnsajdu, u ono davno vreme kad je Olivija imala osam a Klara četrnaest godina, jutro koje je Olivija očajnički pokušavala da potisne iz svog sećanja.

Ali sada, dok je izlazila iz vode, nije razmišljala o tome. Obmotavši se peškirom, pažljivo je krenula preko kamenjara i ušla u vrt. Dok je tapkala preko travnjaka koji je vodio ka kući, trava joj se lepila za nožne prste, a voda isparavala sa kože ostavljajući beličaste pruge soli na podlakticama, nedolično preplanulim za jednu damu. Pred njom se uzdizala raskošna vila okružena palmama. Jasmin je bujao duž zidova od terakote, a kroz otvorene žaluzine mogla je da nazre siluete sluga koji su se vrzmali po sobama. Prišla je kući i zašla u njenu uznemirujuću senku.

Dok je išla ka stepeništu, zastala je ispred sobe u kojoj je boravio njihov starnar – konjički kapetan po imenu Edvard Bertram. On je već godinama živio kod Alistera, koji je bio poslovni saradnik njegovog oca. To nije bio nimalo neobičan aranžman – u to vreme svi britanski oficiri iznajmljivali su privatne sobe u Aleksandriji jer tu nije bilo velikog garnizona kao u Kairu – ali Olivija još nije upoznala tog kućnog gosta. Bio je odsutan još od njenog dolaska.

Međutim, vrata njegove sobe danas su bila odškrinuta, a dve služavke su brbljale unutra. Kad ih je Olivija upitala šta traže tu, odgovorile su da je ser Šeldon (tako su zvale Alistera, mada nije bio *ser*, niti bilo šta slično; egipatska posluga se naprosto tako obraćala svojim gospodarima) naredio da soba bude spremna za kapetanov dolazak. Načule su da će se kapetan večeras vratiti.

Olivija je slegnula ramenima, nimalo iznenađena što se Alister nije udostojio da joj to pomene, i tek blago radoznala zbog pomisli da će konačno upoznati tog kapetana. Njen život je tih dana vrveo od stranaca. Jedan više ili manje, u čemu je bila razlika?

Krenula je na sprat, pomislivši da treba da se spremi za Klarinu posetu. Dok je stigla do svoje sobe, skoro da je zaboravila da je Edvard Bertram tog dana trebalo da se vrati kući.

Edvard se spustio na sedište dok je voz *Aleksandrija ekspresa* kretao uz zaglušujuću škripu, odašiljući oblake pare ka zasvođenom gvozdenom krovu glavne železničke stanice u Kairu. Izvadio je tabakeru iz džepa i zapalio cigaretu, polako uvlačeći dim, dok je zahuktala lokomotiva izlazila na jarku dnevnu svetlost. Dok je voz dobijao na brzini, a dimnjak se sve više pušio, maleni prosjaci iz okolnih udžerica – crnpuvasti derani sa okruglim očima i ustima koja su bila prevelika za njihova lica – sjatiše se duž pruge, ispruženih ruku. Edvard ustade i dobaci im sitniš koji mu se zatekao u džepu, prenuvši se kad je jedan od dečaka skočio ka prozoru i kad ga je neko odgurnuo iznutra, posle čega je, nalik klupku vižljastih udova, tresnuo na kamenje i blato. Skotrljao se skoro do samih šina, ali je u tren oka ponovo bio na nogama, spreman da nastavi sa poslom.

Edvard zavrte glavom, zureći za njim.

„Tako mu i treba“, prozbori ravnodušan glas preko puta njega. Bio je to muškarac sa cilindrom i trodelnim odelom, izgoreo od sunca. „Ne treba da ih ohrabrujete.“

„Da.“ Edvard se uštogljeno osmehnu, vrativši se na svoje mesto. „Hoće hleba bez motike.“

„Upravo tako.“

„Možda imate fabriku u kojoj biste mogli da ih zaposlite? Šesnaestočasovna radna smena sigurno bi ih naučila pameti.“

Muškarac podozrivo zaškilji. „Ja sam u državnoj službi.“

Edvard se jetko nasmeja. „Naravno.“ Povukao je još jedan dim, ispružio noge ispred sebe i zagledao se u ravne krovove kairskih udžerica, stavivši svom saputniku do znanja da je razgovor završen.

Poslednje nedelje koje je proveo u garnizonu muštrajući regrute bile su paklene. Sigurno bi jedva čekao da pobegne od svega toga – usijanog vazduha u odajama punim muva, predavanja o osnovnim dužnostima (izviđačke misije u pustinji, pogranične patrola, paradiranje po gradskim četvrtima kako

Kad kažemo zbogom

bi se lokalnom stanovništvu pokazalo ko je gazda, i tako dalje) – da nije bio tako deprimiran zbog pomisli da treba da se vrati u Aleksandriju.

Tih mesec dana koje je proveo u Kairu, to je zapravo bila usluga koju je zatražio od svog pukovnika, Toma Kartera, da bi se sklonio iz grada. Bio je zgrožen Alisterovom bahatošću, njegovom namerom da otputuje za Englesku kako bi uzeo Klarinu sestru za ženu. Nije mogao da poveruje da je Alister – više od decenije nakon poniženja koje mu je Klara priredila, tokom one posete Londonu koja se izuzetno retko pominjala, i to uvek šapatom – odlučio da joj sa tako sračunatom pakošću vrati milo za drago. Edvard uopšte nije sumnjao da je to bilo u pitanju, da je Alisterov izbor neveste imao mnogo više veze sa Klarom, nego sa njenom sestrom. Ali čak ni on, koji je tri godine živeo pod Alisterovim krovom, i stoga često imao prilike da posmatra njegovu opsednutost Klarom – pitajući se kako je, dođavola, Klara podnosila njegove lascivne poglede kad bi se zatekli na nekoj zabavi, njegov iskrivljen osmeh kad god bi nešto progovorila – nije mogao da zamisli da bi Alister zbog svoje opsednutosti mogao da padne tako nisko. Naprosto nije mogao da podnese da bude prisutan kad se Alister vrati iz Londona i dovuče sa sobom novu gospođu Šeldon. Osim toga, vreme koje je proveo u Kairu nateralo ga je da shvati koliko mu se smučio život u Egiptu. Ne samo posao koji je tu obavljao – strojeva obuka, beskrajno muštranje regruta, pustinjске ekspedicije i neprestani nadzor nad lokalnim stanovništvom, ljudima koji nikad nisu tražili da stranci vladaju njima – već i sam život sa Alisterom.

Zato je Tomu nedavno poslao telegram. *Ima li šanse da se izvučem odavde i da se vratim kući pre nego što mi istekne ugovor?*

Nema, odgovorio je Tom. Da li je sve u redu, matori?

Ne baš, napisao je Edvard. Može li bar premeštaj?

Tom je u međuvremenu pokrenuo postupak: unapređenje u čin majora, u Džajpuru. Trebaće nešto vremena, ali točak se već zakotrljao. Edvard nije bio naivan. Znao je da će život u Indiji biti manje-više isti kao u Egiptu. Ali pošto nije imao drugog izbora nego da odsluži svoje vreme u konjici, mogao je bar da ode na neko drugo mesto. Posle tolikih godina u Egiptu, prijače mu da promeni pozornicu. Ako ništa drugo, u Džajpuru će se *osećati* drugačije. Bar neko vreme.

Okrenuo se ka prozoru, posmatrajući grad koji je uzmicao pred pustinjom, peščane dine koje su se valjale pored njih. Povukao je dim, osluškujući pucketanje cigaret-papira, posmatrajući kako pruga dima izlazi kroz otvoren prozor i stapa se sa beličastom pustinjskom izmaglicom.

Dobro je što je rešio da ode.

Na kraju krajeva, zbog čega bi ostao u Egiptu?

„Livi!“ doviknula je Klara iz hlada razgranate smokve. „Nadam se da ti ne smeta što smo se smestili ovde?“ Osmehnula se, sa jamicama na obrazima. Sedela je na kariranoj prostirci raširenoj preko trave, okružena čipkanim suknjama, dok je mali Gas gugutao na njenom krilu. Njen stariji sin, osmogodišnji Ralf, klečao je na travnjaku pored njih, ozbiljnog pegavog lica, u kratkim pantalonama i dokolenicama, zakucavajući kočice za *hupla** obruče. Skrenuo je pogled ka Oliviji i mahnuo čekićem. „Zdravo, teta Livi.“

Olivija je takođe mahnula. Dok je išla ka njima, Klara pokaza na pletenu korpu. „Pomorandže“, rekla je. „Iz našeg vrta. Ove godine su baš poranile, valjda zbog vrućine. Probaj jednu, Livi. Pucaju od sunca i slatkoće.“

„Hvala lepo“, odgovorila je Olivija, „ali nikad nisam naročito volela pomorandže“.

Klarino čelo se nabralo. „Ali nekad si...“

„Nisam.“

„Jesi“, ispravi je Klara. „Mama je takođe gajila pomorandže u vrtu. Sećam se da si ih jela kad si bila mala.“

„Stvarno?“ Olivija se namrštila, pokušavajući da se priseti da je to nekad radila. Ali u njenom sećanju nije bilo ničega, samo praznina. Čitavo njeno detinjstvo, pre nego što su je razdvojili od Klare, bilo je prazno. To jutro kad su stigle u Englesku, nakon što su ostale bez roditelja, ledeno londonsko pristanište, Klarino uplakano lice, strah i očajanje koji su je obuzeli kad joj je baba rekla gde mora da ide, sve to se isprečilo kao neki zid u njenom umu, zid koji je blokirao sve što se nalazilo sa druge strane: njene rane godine u Kairu, Klara kao devojčica, lica njihovih roditelja, zvuk njihovih glasova... Sve je nestalo. Samo je Klara uspjela da zadrži sva ta sećanja. I sad ih je prosljeđivala Oliviji, jedno po jedno. *Tvoje obrazovanje*.

„Ljuštila sam ovu belu kožicu pre nego što ti ih dam“, objasnila je Klara, gledajući u pomorandžu. „Veruj mi, stvarno si ih volela.“

Olivija uzdahnu, promrmljavši da sigurno jeste. Spustila se na ćebe, blago lupivši zadnjicom. Savila se iznad Gasa i nežno ga zagolicala ispod brade. On se promeškoltio, priljubivši se uz Klarinu šuštavu haljinu. Lišće je bacalo senku preko njegovog lica. Imao je tako taman ten, taj mališa, kao da je počeo da se sunča još u materici. Obazrivo je odmerio Oliviju. „Ne brini“, reče ona. „Neću te oteti od tvoje mamice.“ Ponovo ga zagolica. „Ne bih se usudila.“ Mališan bi se zacenio od plača čim bi neko pokušao da ga uzme, bilo ko osim Klare.

---

* Igra u kojoj se mali obruči nabacuju na kočice zarivene u zemlju. (Prim. prev.)

Kad kažemo zbogom

Klara ga pomazi po zaobljenom obrašćiću. „Čudovište malo“, nežno je rekla.

Služavka izađe u dvorište noseći bokal vode sa nanom i biskvite sa pistaćima. Grickale su i pijuckale dok se Ralf igrao. Klara je oljuštila pomorandžu i nakapala malo soka u Gasova ustašca. Kad god bi prebacio obruč preko kočica, Ralf bi se nestrpljivo okrenuo ka njima. Klara bi ciknula od oduševljenja i njegovo lice bi se ozarilo.

Međutim, što je duže posmatrala svog starijeg sina, izraz na Klarinom licu postajao je sve utučeniji.

„Jesi li dobro?“, upita Olivija.

„Jesam“, rasejano odgovori Klara. „Naravno da jesam.“

„Deluješ tužno.“

„Ma ne, ni najmanje. Bajno se osećam.“

„Malo sutra.“ Olivija je ćušnu laktom. „Poprimiš to britansko držanje kad god pokušavaš da odglumiš da je sve u redu.“

„Ozbiljno?“ Klara prasnu u smeh.

„Dakle?“, nastavi Olivija.

Klara slegnu ramenima, zagledana u Ralfa. „Samo sam se setila da uskoro treba da ode na školovanje u Englesku. Jul će tako brzo doći.“

„Jesi li mu rekla da ide?“

„Nisam. Nemam srca da mu kažem. I Džeremi izbegava da mu kaže. Očigledno se nada da ću ja prva popustiti.“ Na njenom zbrčkanom čelu ukaza se duboka vertikalna brazda. „Pokvarenjak jedan.“

Nije bilo neobično da Klara tako priča o svom mužu. Doduše, ona je Oliviji možda priznala da je prema njemu nekad gajila drugačija osećanja, pre mnogo godina, u vreme kad je upoznala Džeremija u jeku londonske društvene sezone* – kao Alisterov poslovni partner u razgranatoj mreži plantaža za uzgajanje pamuka, Džeremi je zajedno sa njim došao u Englesku zbog nekog posla, a Klara, koja je obojicu upoznala na jednom debitantskom balu, istog časa (na Alisterovu večnu ozlojeđenost) pala je na Džeremijev šarm – ali je poslednjih dana svog muža neprestano nazivala pokvarenjakom. Olivija nikako nije mogla da sagleda Džeremija u takvom svetlu. On je bio tako ljubazan prema njoj, svratio bi da popričaju kad god bi došao kod Alistera, raspitivao se kako se bori sa nostalgijom, kako podnosi vrašku vrućinu i usamljenost, da li joj to previše teško pada. Olivija ga je svaki put uveravala da joj je dobro (laž koja je za nju postala spontana kao disanje,

---

* Period u toku godine kad su se britanske aristokratske porodice okupljale u Londonu zarad brojnih društvenih događaja. (Prim. prev.)

nesumnjivo zahvaljujući kaluđericama koje su iz nje odavno izbile naviku da javno ispoljava unutrašnji nemir. *Samosažaljenje je greh, a šta je grešnicima najpotrebnije? Da, baš tako...*), ali je po Džeremijevoj grimasi znala da je on shvatao da to nije istina, da se nije osećala dobro još otkako je Alister ubedio njenu babu da iskoristi svoje zakonsko pravo kao Olivijina starijateljka i da joj zapreti da će je razbaštiniti i ostaviti bez bilo kakvih sredstava za život ako ne pristane da se uda za njega. Ili će je poslati nazad u samostan kao kaluđericu. Morala je da bude zahvalna Džeremiju na pokazanom razumevanju. Da su živeli u svetu u kome su misli bile jedino važne, njegovo nemo saosećanje puno bi joj značilo.

Doduše, stekla je utisak da je često bio uzdržan prema Klari. Njih dvoje su retko razgovarali, osim o deci.

Ali, što se Olivije ticalo, ona bi uvek radije odabrala uzdržanost, nego ono drugo.

„Volela bih da Ralfi ostane ovde bar još godinu dana“, nastavi Klara. „Još je tako mali. Moje čedo.“ Zastala je i bora na čelu postade još dublja. „Volela bih da ga zauvek zadržim pored sebe.“

„Zašto to onda ne uradiš?“

„Zato što mi Džeremi ne dopušta. Kaže da to ne bi bilo pošteno prema Ralfu, da smo ga već predugo zadržali, da će mu kasnije biti teže da se snađe.“

Ralf je pokupio obruče i nanizao ih na debeljuškastu ruku. Uhvatio je Olivijin pogled i osmehnuo se. I ona je pokušala da se osmehne, ali se njen osmeh pretvorio u bolnu grimasu kad je pomislila na brutalnu usamljenost koja je bila pred njim.

„Dobila sam pismo od babe“, natuknu Klara. „Planira da dođe početkom jula, da lično odvede Ralfa. Već je rezervisala mesto na brodu.“

Olivija se zaprepašćeno okrenu ka njoj.

„Znam“, promrmlja Klara, jednako utučena tom pomišlju. „U pismu sam joj poručila da ne dolazi, ali sumnjam da će je to sprečiti.“ Podigla je lice ka nebu, grčevito zažmurivši, boreći se sa mislima. „Sama bih odvela Ralfa, ali Gas je previše mali za tako dugu plovidbu, a ne mogu da ga ostavim ovde. Sve je tako teško.“

„Zašto?“ upita Olivija. „Zašto je teško?“

Klara ništa nije rekla.

„Moraš nešto da uradiš, Klaro“, nastavi Olivija. „Ne smeš da dopustiš da ta veštica odvede Ralfa.“

Klara je i dalje ćutala.

Olivija je naduvala obraze i polako izbacila vazduh. Sama pomisao na Mildred bila je dovoljna da joj pozli. Ne samo zato što je Mildred pomogla

Kad kažemo zbogom

Alisteru da je ucenom primora da se uda za njega, i zbog zluрадosti u njenom glasu dok ju je podsećala da, pošto njeni pokojni roditelji nisu ostavili testament, ona, kao njena zakonska starateljka, zadržava potpunu kontrolu nad Olivijinom ličnošću i novcem sve do njene udaje. *Ozbiljno mislim, Olivija. Vратиću te u taj samostan. Ne misli da neću. Kome možeš da se obratiš za pomoć? Tvoji prijatelji nemaju para. Sestru godinama nisi videla. Dosad je sigurno zaboravila na tebe.* Bilo joj je zlo zbog svega drugog što je Mildred uradila, u vreme dok su Olivija i Klara bile male. Olivija je čak i danas mogla da je zamisli kako stoji u onom pristaništu, obučena u odeću od crnog tafta, čekajući ispred mosta za iskrcavanje dok su ona i Klara silazile sa broda koji je doplovio iz Kaira. Videla je maglu koja joj je izbijala iz usta, čula zadovoljstvo u njenom tanušnom glasu dok je Klari objašnjavala kako će nju odvesti kući u Mejfer, dok će mlada Olivija boraviti na drugom mestu, u jednoj školi u samostanu. *Hajde sad, brzo se pozdravite. Kaluđerice čekaju, Olivija...* A ono što se desilo posle toga... Ne. Olivija je brzo udahnula.

Vrativši se u stvarnost, odlučno se zagledala u Klaru. „Ne smeš joj dopustiti da dođe“, ponovila je. „Ne mogu to da podnesem.“

„Ni ja.“

Neko vreme obe su ćutale. Klara je gnječila porub Gasovog odelceta, potom oljuštila još jednu pomorandžu, ali samo zato da bi je spustila sa strane, nepojedenu. Ralf je nastavio da baca obruče. Olivija je terala muve.

Klara je na kraju, kao i uvek, upitala Oliviju kako stoje stvari sa njom i Alisterom, da li se od juče desilo nešto novo, a Olivija je slagala, kao i uvek, odgovorivši da je sve dobro, ili bar dovoljno dobro, i zauzvrat izmamila Klarin slabašni osmeh, bolan i podozriv.

Olivija je čeprkala po travi. Mogla je da oseti kako je Klara posmatra, kako čeka da kaže još nešto. Ali nije znala šta da kaže, kako da rečima opiše svoj brak. Osim toga, u čemu je bila svrha? Šta je Klara mogla da učini? Teško da bi joj Alister ikad dopustio da ode. Svake noći podsećao je da će joj ući u trag ako joj samo padne na pamet da pokuša, da bi je pre spakovao u ludnicu nego što bi je razrešio bračnog zaveta.

Olivija je cimnula travku i stabljika je pukla. Odustavši od bacanja obruča, Ralf je dotrčao i seo pored nje. Ponovo je pokušala da se osmehne, razbarušila njegovu svetlosmeđu kosu.

Klara je pružila ruku, stegla joj prste. „Tako mi je žao“, rekla je, po stoti put. „Da sam samo znala šta je planirao kad je krenuo za Englesku, mogla sam da pošaljem novac, da pomognem. Da *nateram* babu da mi kaže gde si. Ali on ništa nije pominjao, ni meni, ni Džeremiju...“

„Nisi ti kriva“, rekla je Olivija.

„Možda, ali se ipak osećam krivom. Zbog toga što sam mu uradila pre toliko godina. I ja i Džeremi. Njegov prijatelj. Nikada nam nije oprostio i sad ti plaćaš za to.“

Olivija se zagledala preko travnjaka, u pravcu zaliva. „Ne želim da budem ovde kad se večeras vrati kući.“ Čula je te reči pre nego što je shvatila da ih je izgovorila. Smušeno se nasmejala, postićena zbog te sitne iskrenosti.

Klara joj stisnu šaku. „Ostavi mu poruku“, rekla je. „Kaži Alisteru da sam te pozvala na večeru. Džeremi je pomenuo da imaju posla oko nekog važnog ugovora pa će ostati dokasno. Ako kreneš pre sedam, nećete se sresti. Rezervisaću sto u Grčkoj četvrti. Još nisi bila kod *Sabije*. Možda malo zakasnim jer moram nešto da obavim, ali možeš da popiješ piće dok ne stignem.“

Olivija klimnu glavom, preplavljena olakšanjem.

Edvardov pomoćnik, Fadil, čekao je ispred stanice u Aleksandriji, mršav, u preširokoj uniformi. Glava mu je bila ćelava, svetlucava pod suncem poznog popodneva. Doveo je oba konja. Edvard je prihvatio svog pastuva, potapšao ga po svilenkastim slabinama, a onda se rukovao sa Fadilom, srećan što ga vidi nakon višenedeljnog odsustva. Nisu se često razdvajali. Fadil je radio za Edvarda još otkako je ovaj stigao u Egipat, tamo negde osamdeset druge, u vreme kad je osnovan Britanski protektorat. Bio je odličan posilni, baš kao i vojnik, pa ga je Edvard obično svuda vodio sa sobom. Međutim, ovog puta to nije učinio, rekavši mu da može sam da se snađe u Kairu. Znao je da je u tamošnjem garnizonu vladala rigidna podela i da je smeštaj za lokalne vojnike bio grozan. Edvard na takvom mestu ne bi držao ni svog konja, a kamoli dopustio da Fadil boravi tamo.

Fadilu nije javio da je dobio premeštaj za Indiju. Stideo se svoje tajnovitosti, ali nije mogao da se suoči s tim, ne još. Zamolio je Toma da ostalima ništa ne pominje. Mrzeo je oprastanja. Zato će to zadržati za sebe sve dok ne sazna tačan datum odlaska.

Upitao je Fadila kako je proveo proteklih mesec dana. Dobro, odgovorio je Fadil, normalno. Edvard je potom pitao za svakog od svojih poručnika, a Fadil je rekao da su i oni dobro, da svakog dana muštraju vojnike.

„Prirodno“, rekao je Edvard.

Fadil je izvadio neku cedulju. „Od pukovnika, *saiide*.“*

---

* Arapski učtivi izraz za obraćanje muškarcu, ekvivalentan izrazu „gospodine“ ili „gospodaru“. (Prim. prev.)

Kad kažemo zbogom

Edvard prihvati cedulju, jedva se uzdržavši da ne zevne. U vagonu je bilo tako zagušljivo da se osećao smoždeno. Prešao je pogledom preko Tomovog rukopisa.

Imi je besna zbog tvog premeštaja i očigledno smatra da sam ja kriv za to. Zato zahteva da vas večeras oboje izvedem na večeru, da se izvinim što sam tako utanačio stvari. Bićemo kod Sabije u sedam. Jedva čekam da te vidim, matori.

Edvard se osmehnuo. Uprkos umoru, bilo mu je drago što će to veče provesti sa Tomom i njegovom ženom. Odlučio je da ode do kasarne da se presvuče. Frak mu je bio sveže ispeglan još u Kairu, imao je kod sebe sve što mu je potrebno. Još nije mogao da svari pomisao da treba da se vrati kod Alistera.

Popeo se u sedlo i napustio stanicu jašući uporedo sa Fadilom. Dok su prolazili kroz centar grada, osmotrio je nezgrapne ostatke smrskanog zida, ruševine gde su se nekad nalazile radnje i kancelarije. Čitavu deceniju kasnije taj prizor ga je i dalje terao da zastane jer je svedočio o šteti koju su Britanci napravili kad su rešili da Aleksandriju zaspu topovskim đuladima kako bi tadašnjeg *kediva** primorali da im dopusti da uđu u grad i zavedu svoju upravu. Bila je to nužna intervencija, kako se tada govorilo, jer se politički metež u zemlji otrgao kontroli, dovевši do državnih udara, pobuna i drugih incidenata. Pa ipak, svi su znali da je to takođe imalo veze sa egipatskim poljima pamuka, jeftinom radnom snagom i dobrim transportnim vezama sa Istokom.

Samo što, naravno, nije bilo pristojno pričati o tome.

Edvard je gonio svog konja niz krivudave ulice koje su vodile ka luci. Sve je vrvelo od ljudi, mada je već bilo kasno. Duž kaldrme bili su načičkani kameni kućerci, pijačne tezge, bakalnice i pekare. Vazduh je bio prožet mirisom zrelog voća, začina i prženog crnog luka. Edvard je vijugao tamo-amo, izbegavajući gužvu. Kad su konačno stigli do puta koji se pružao duž obale, poterao je konja u galop, navevši Fadila da učini isto. Laknulo mu je što je konačno bio na otvorenom, što je mogao da se razmahne. Popustio je uzde, opijajući se mediteranskim plavetnilom, čija se boja nalazila u takvom kontrastu sa kairskom prašinom. Poterao je konja *još brže*. Topao vetar hućao je oko njega, natopljen solju. Peščani sprudovi duž puta bili su posuti pustinjskim cvetovima. Edvard je duboko udahnuo, uživajući u njihovom mirisu

---

* Titula koja se koristila za egipatske namesnike u vreme Otomanskog carstva. (Prim. prev.)

i svežini vazduha, kratkotrajnom plamsaju života pre nego što čitava Aleksandrija ne zapucketa i ne uvene u fatalnom zagrljaju letnje žege.

Prerano je stigao pa se neko vreme vrzmao ispred restorana, gledajući niz široku ulicu. Bio je to bogat deo grada, ispunjen vilama imućnih grčkih porodica koje su tokom vekova stizale preko mora da sviju svoj dom u Aleksandriji. Na pločnicima je bilo dosta fino obučenih parova koji su izašli u šetnju. Čempresi su se lenjo njihali na mirisnom vazduhu. Sunce je upravo zalazilo. I dalje utrnuo od dugog sedenja u vozu, Edvard je odlučio da i sâm malo prošeteta.

Tad ju je spazio, kako prelazi ulicu nedaleko od stajališta za kočije. Na sebi je imala plavu haljinu bez rukava i bila je neobično preplanula.

To je bilo prvo što je primetio.

Podigla je pogled ka tabli iznad ulaza u restoran, očima upijajući naziv. Ugrizla se za donju usnu.

„Da li je sve u redu?“, upitao je, naprosto zato što je nešto morao da kaže. „Da se niste izgubili?“

„Ne, nisam“, odgovorila je. „Samo proveravam da li sam na pravom mestu.“

Drugo što je primetio bio je njen glas: blag, topao, sasvim drugačiji od oštrih tonova na koje je navikao.

Ušla je u restoran.

A on je nastavio da gleda za njom.

Prosto nije mogao da odoli.

DRUGO POGLAVLJE

Naravno, ušao je za njom. Teško da je imao izbora. Kroz izmaglicu duvanskog dima i penušanje šampanjca posmatrao je kako je konobar odvodi do stola, naprasno zaboravivši na Toma, i predstojeću večeru, i odlazak iz Egipta. Video je kako joj se usne pomeraju dok je razgovarala sa konobarom, kako klima glavom dok je slušala šta joj govori. (Treća stavka, četvrta stavka.) Skliznuo je pogledom duž obrisa njenih jagodica, preko smernih, blago iskošenih očiju. Bilo je nešto poznato u njoj, ali nije mogao da ustanovi šta tačno.

Primetio je kako se okreće ka njemu, potom brzo skreće pogled. Previše brzo. Sigurno je namerno htela da ostavi utisak ravnodušnosti. Primetio je napetost u njenim golim ramenima i osetio dašak trijumfa.